Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Defensie
Mevrouw D. Yeşilgöz-Zegerius
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 45

e-mail postbus@eerstekamer.nl

datum *17 november 2026*
betreft *Nader schriftelijk overleg Defensienota 2026*
ons kenmerk *183125*

Geachte mevrouw Yeşilgöz-Zegerius,

De leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking (BDO) hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 16 oktober 2026, in reactie op de brief van de commissie van 18 september over de Defensienota 2026[1], die u samen met de staatssecretaris van Defensie naar de Kamer heeft gestuurd.

De leden van de fracties van **BBB** en het lid van de **Fractie-Van de Sanden** hebben naar aanleiding hiervan een aantal nadere vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie

De leden van de fractie van BBB hebben met belangstelling kennisgenomen van uw antwoorden op de gestelde vragen over de Defensienota. Graag stellen zij u nadere vragen over antwoord 22 van deze brief.

1. In het antwoord staat dat ingezet wordt op de volledige behandel- en afvoerketen: van triage en behandeling in het veld tot de medische evacuatie naar Nederland. Dit impliceert dat de medische evacuatie naar Nederland (per bus, trein, schip, vliegtuig) geen onderdeel uitmaakt van de keten en de eindbehandeling in Nederland (ziekenhuis/revalidatiecentrum) ook niet. Terwijl dit in de ogen van deze leden natuurlijk wel zo is, de keten eindigt in een zorginstelling in het thuisland. Bent u het met deze zienswijze eens? En richt u uw inspanningen op het inzetgereed krijgen van deze hele keten?
2. In het antwoord staat dat Defensie streeft om de geneeskundige keten uiterlijk in 2028 te hebben ingericht. De rest van de krijgsmacht dient 1 januari 2028 inzetgereed te zijn. Waarom geldt dit niet ook voor de geneeskundige keten?
3. Hoe denkt Defensie op een overspannen arbeidsmarkt het benodigde gekwalificeerd medisch personeel te werven en in een economie waarin bepaalde grondstoffen schaars zijn, bepaalde voorraden kritieke en schaarse medicijnen, waaronder antibiotica, aan te leggen? De versterking van de krijgsmacht met nieuwe medische eenheden houdt ook in dat er meer

[1] Zie verslag schriftelijk overleg: *Kamerstukken I*, 2025-2026, 36975, B.

mensen, materieel en infrastructuur nodig zijn. Zijn de randvoorwaarden hiervoor ingeregeld?

Vragen en opmerkingen van het lid van de Fractie-Van de Sanden

Het lid van de Fractie-Van de Sanden dankt de bewindspersonen voor de beantwoording. Het constateert echter dat een aantal vragen niet of slechts gedeeltelijk is beantwoord, en dat in ten minste één geval een antwoord is opgenomen dat kennelijk bij een andere vraag hoort. Dit lid heeft daarom de volgende vervolgvragen. De verwijzingen naar vraagnummers volgen de nummering in de antwoordbrief.

<u>Effectbeoordeling bij de EU-defensieomnibus</u>

1. In het antwoord op vraag 60 schrijft u dat het kabinet waarde hecht aan een degelijke impact assessment bij Commissievoorstellen, en dat zonder impact assessment een grondige analyse van de gevolgen van de wetswijzigingen ontbreekt. Tegelijkertijd volgt het kabinet de Commissie in haar keuze om bij de defensieomnibus geen formele impact assessment op te stellen, gelet op de geopolitieke situatie. Welk criterium hanteert het kabinet om te bepalen wanneer van een impact assessment mag worden afgezien? Is dat criterium ergens vastgelegd, en zo ja, waar?
2. Hoe verhoudt deze keuze zich tot het Interinstitutioneel Akkoord over beter wetgeven[2], op grond waarvan initiatieven met naar verwachting significante economische, ecologische of sociale gevolgen vergezeld gaan van een effectbeoordeling? Bent u van oordeel dat de defensieomnibus, die aanbestedings- en vergunningsprocedures in de hele Unie raakt, geen significante gevolgen heeft?
3. Is het in het antwoord genoemde *Staff Working Document*[3] van november 2025 voorgelegd aan de Raad voor regelgevingstoetsing (*Regulatory Scrutiny Board*) van de Commissie? Zo nee, op grond waarvan beschouwt u dit document als een toereikende vervanging van een effectbeoordeling?
4. Hanteert het kabinet hetzelfde criterium bij de Omnibus AI en de Omnibus Digitaal, waarbij het ontbreken van effectbeoordelingen in de ogen van dit lid eveneens tot juridische en politieke kritiek heeft geleid? Zo nee, waarin is volgens het kabinet het onderscheid gelegen? Acht u geopolitieke urgentie een grond om af te zien van een effectbeoordeling, of hooguit een grond om deze te versnellen of te beperken in omvang?

<u>Aanbesteding, artikel 346 VWEU en rechtmatigheid</u>

5. In het antwoord op vraag 67 wordt erkend dat Defensie in uitzonderlijke gevallen buiten de aanbestedingswetgeving om gunt, dat dit de onrechtmatigheid van dat handelen niet wegneemt, en dat Defensie dit als laatste redmiddel beschouwt.
   Hoeveel van zulke gevallen hebben zich in 2025 en in de eerste helft van 2026 voorgedaan en wat was de totale financiële omvang daarvan? Bent u bereid een overzicht hiervan, desnoods vertrouwelijk, aan de Kamer te verstrekken?

[2] Interinstitutioneel Akkoord tussen het Europees Parlement, de Raad en de Commissie over beter wetgeven, L123/1.
[3] Commission Staff Working Document Defence simplification omnibus, C(2025)7190.

6. In het antwoord op vraag 23 stelt u dat de constateringen van de Algemene Rekenkamer over 2025[4] (€ 4,4 miljard aan fouten en onzekerheden) voornamelijk betrekking hebben op de onderbouwing van inkoopdossiers en dat daarop een beoordelingskader voor de onderbouwing van het gebruik van uitzonderingsbepalingen is opgesteld.
   Welk deel van dit bedrag heeft betrekking op gunningen met een beroep op een uitzonderingsgrond, waaronder artikel 346 VWEU? Bent u bereid het beoordelingskader aan de Kamer te zenden en de Kamer te informeren over de uitkomst van het overleg tussen Defensie, de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer van begin november 2026?
7. Defensie doet geen uitspraken over de mate waarin het gebruikmaakt van artikel 346 VWEU, wordt gesteld in antwoord 67. Dit lid vroeg echter niet naar individuele verwervingen, maar naar een geaggregeerd beeld. Welk concreet operationeel of veiligheidsbelang verzet zich ertegen dat de Kamer per jaar inzicht krijgt in het aantal opdrachten en de totale financiële omvang van gunningen op grond van artikel 346 VWEU? Bent u bereid deze cijfers, ten minste vertrouwelijk, met de Kamer te delen?
8. De vragen 68 en 69 zijn beantwoord met een verwijzing naar het antwoord op vraag 67, dat naar de mening van het lid van de Fractie-Van de Sanden op de kern van deze vragen niet ingaat. Dit lid herhaalt daarom: hoeveel van de in de Defensienota aangekondigde verwervingstrajecten lopen via een reguliere Europese aanbesteding en hoeveel via een veiligheidsuitzondering? Is de terughoudendheid bij het gebruik van de veiligheidsuitzondering een bewuste juridische keuze? Zo ja, welke afweging tussen snelheid van opschaling en Europese aanbestedingsdiscipline ligt daaraan ten grondslag?

<u>Strategische afhankelijkheid van de Verenigde Staten</u>

9. Het antwoord op vraag 66 gaat over het actieplan voor de Nederlandse supervezelindustrie en over de aanschaf van scherfvesten met Chinese componenten. Het lid van de Fractie-Van de Sanden gaat ervan uit dat hier sprake is van een verkeerd geplaatst antwoord. Dit lid verzoekt u daarom alsnog de oorspronkelijke vraag te beantwoorden: welk Europees alternatief is uitgewerkt voor het scenario waarin de Amerikaanse nucleaire garantie aan geloofwaardigheid inboet, en op welke termijn zou dat alternatief operationeel kunnen zijn?
10. In het antwoord op vraag 63 wordt gemeld dat de strategische dialoog met Frankrijk over Europese nucleaire en conventionele afschrikking zich in een verkennende fase bevindt, en dat het om redenen van operationele veiligheid geen uitspraken doet over tijdpaden. Wanneer verwacht u deze verkennende fase af te ronden? Op welke wijze en op welk moment wordt de Kamer over de uitkomst geïnformeerd, desnoods vertrouwelijk? Hanteert het kabinet intern wel een tijdpad, ook als het dat niet openbaar maakt?
11. In het antwoord op vraag 65 wordt gewezen op de open systeemarchitectuur (MOSA) van het Collaborative Combat Aircraft-programma. Een open architectuur biedt volgens dit lid echter geen bescherming tegen Amerikaanse exportcontroleregimes (*International Traffic in Arms Regulations* (ITAR) en *Export Administration Regulations* (EAR)), die van toepassing blijven op componenten, software en technische gegevens van Amerikaanse herkomst.
    Zijn de subsystemen en software die de Nederlandse industrie en kennisinstellingen binnen dit programma ontwikkelen contractueel gevrijwaard van ITAR- en EAR-beperkingen? Ligt contractueel vast dat het intellectueel eigendom bij de Nederlandse partijen blijft en dat zij de

[4] Algemene Rekenkamer, Ministerie van Defensie (X) en Defensiematerieelbegrotingsfonds (K). Rapport bij het Jaarverslag 2025, mei 2026, https://www.rekenkamer.nl/documenten/2026/05/20/vo-2025-def

ontwikkelde componenten zonder Amerikaanse toestemming in Europese platforms mogen toepassen? Welke lessen uit de eenzijdige exportrestricties op F-35-onderdelen zijn in de contractvoorwaarden verwerkt?

12. In het antwoord op vraag 64 stelt u dat de Kamer "via de geëigende kanalen" wordt geïnformeerd over de inlichtingenpositie van de MIVD. Welk kanaal is dat voor de Eerste Kamer, die geen equivalent kent van de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer? Bent u bereid de commissie BDO vertrouwelijk te informeren over de mate waarin de eigenstandige inlichtingenpositie afhankelijk is van Amerikaanse systemen en data, en over het tijdpad om die afhankelijkheid te verminderen?
13. Op de vraag of er een nationaal *fall-back* scenario bestaat voor het geval de verschuiving van lasten van de Verenigde Staten naar Europa trager verloopt dan gepland (vraag 59), gaat het antwoord volgens dit lid niet in. Dit lid herhaalt de vraag: bestaat een dergelijk scenario? Zo ja, wat houdt het op hoofdlijnen in? Zo nee, waarom niet, en is het kabinet bereid het op te stellen?

<u>Industriële basis en leveringszekerheid</u>

14. In het antwoord op vraag 52 erkent u dat voor verschillende kritieke capaciteiten en munitie geen Nederlandse of Europese mogelijkheden bestaan, en dat in die gevallen wordt verworven bij niet-Europese NAVO-bondgenoten "of elders". Welk aandeel van de munitie-inkoop in 2025 en 2026 is afkomstig van buiten Europa? Bij welke landen buiten de NAVO wordt ingekocht (het antwoord kan in geaggregeerde vorm)?
15. U meldt dat op dit moment nog geen munitie in Nederland wordt geproduceerd, en dat drie opties binnen het munitiedomein zijn geïdentificeerd. Welk tijdpad geldt per optie voor besluitvorming en voor de start van de productie? Worden deze opties met een concreet tijdpad opgenomen in het Nationaal Programma Defensie Industrie en Innovatie?
16. In het antwoord op vraag 50 stelt u geen uitspraken te doen over specifieke kritieke afhankelijkheden. Brengt Defensie stelselmatig in kaart in welke mate Nederlandse en Europese leveranciers in de tweede en derde lijn van de toeleveringsketen afhankelijk zijn van niet-Europese onderdelen en kritieke grondstoffen, waaronder zeldzame aardmetalen? Bent u bereid de Kamer, desnoods vertrouwelijk, over de uitkomst van die analyse te informeren?

<u>Financiering van het groeipad</u>

17. Het antwoord op vraag 53 bevestigt dat wettelijk alleen een ondergrens van 2% van het bruto binnenlands product (bbp) en het eindpunt van 3,5% in 2035 worden vastgelegd, en niet het tussenliggende groeipad. De ambities in de Defensienota zijn echter juist afhankelijk van dat groeipad. Bent u bereid de tussenstap van 2,8% in 2030, of een jaarlijks oplopend minimumpercentage, op te nemen in het wetsvoorstel tot verankering van de 3,5%-norm? Zo nee, waarom niet?

<u>Onbemenste systemen en AI</u>

18. In het antwoord op vraag 70 stelt u dat de investering in de Defensie Innovatie- en Opschalingsautoriteit niet het enige budget is dat bijdraagt aan de ambitie om binnen vijf jaar meer dan de helft van de operationele effecten met onbemenste systemen te bereiken. Wat is de totale geraamde investering in onbemenste systemen en AI over alle investeringsprogramma's in de periode 2026–2031? Met welke investeringsniveaus van

bondgenoten en tegenstanders is dit vergeleken? Dat deel van de vraag is volgens dit lid onbeantwoord gebleven.

19. In het antwoord op vraag 71 wordt verwezen naar de tekst waarover de verdragspartijen bij het Conventionele Wapenverdrag het begin september 2026 eens zijn geworden. Welke juridische status heeft deze tekst? Zet het kabinet in op een juridisch bindend instrument over autonome wapensystemen, en zo ja, binnen welk tijdpad?

Het lid van de Fractie-Van de Sanden ziet de beantwoording met belangstelling tegemoet.

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking (BDO) zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

Koen Petersen
Voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking